

עב"א הקל"א

ד' עב"א אל"הו הלו"ו שטיבערנ שולטי"א

תשפ"ד

גליון 251

פורים

פורים שחל ביום א'

בס' חלקת יואב בסוף הספר הקי' במה שאמרו במשנה ב' א' שאם חל ביום א' כפרים מקדימין ליום הכניסה דהיינו יום ה', והרי בשו"ע סי' תרפ"ה סי"ז כ' שבני הישובים שאין להם מנזן צריכים לבוא למקום שיש מנזן בשבת פ' זכור, והואיל וכולם באים בשבת לעיר יקראו להם את המגילה בשבת.

ואמנם אם חל פורים בשבת מקדימים, ופ' בגמ' שהוא מושם גזירת שמא יעבירו ד' אמות ברח"ק, והרי הר"ן בשבת פ' ר"א דמילה כ' שגבי מילה בשבת לא גזרו שמא יעבירו, שגזירה זו נאמרה רק בדבר שהכל מנזון עליו, אבל בדבר שאין הכל מנזון עליו יזכירו לו, וא"כ אם בני הכפרים יקראו בשבת בעיר אין לחוש שמא יעבירו כיון שבני העיר אין קורים בשבת.

והנה הראשונים נחלקו אם בני הכפרים היו קורים בעיר או בכפר, עי' בתו' יבמות י"ד שהיו קורים בכפר, וברש"י מובאר שהיו קורים בעיר, וכל הקו' הנ"ל היא רק אם קורים בעיר, שכיון שבני העיר אין קורים בשבת ע"כ יזכירו להם, אבל אם היו קורים בכפר הואיל וכל הכפר קורים, אז הרי שוב יש גזירת שמא יעבירו.

והנה בקה"ת בשבת לא גזרו, ופ"י בזה שדבר שמוצתו בציבור לא גזרו, ועי' פועלת שכיר על מעשה רב שמוציא מותר לקרות קהלת ושה"ש בשבת חוה"מ ולא גזרו משום שמוצתו על הציבור.

ולפ"י י"ל שלחסוברים שבמגילה שלא בזמנה קריאה בעשרה היא לעיכובא, וא"כ גם בזה ל"ש הגזירה של שמא יעבירו וא"כ יש להקי' כנ"ל.

ואמנם להסוברים שגם בזמנה צריך צבור מ"מ כיון שאין זה לעיכובא בעשרה, אך להסוברים ששלא בזמנה מעכב עשרה יש להקי' כנ"ל.

ומיהו לפי הטעם שאין קורים בשבת משום מתנות לאביונים ל"ק, ואולי לכיוע' מודו לטעם זה, ורק דאידיך מ"ד דמושום כך לא היו מתקנים להקדים, אבל עכ"פ זו סיבה שלא יעבירו את קריאת המגילה לשבת.

סמוך למוקף

מגילה ג' ע"ב א"ר יהושע בן לוי כרד וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נדון ככרד, והנה בפסחים פ"ה א"י דגגין ועליות לא נתקדשו, ובמנ"ח מוצה שס"ב אות ט' כ' יוגם לענין מקרא מגילה אפשר לספק בהגגין ועליות, וכבר העירו ע"ז שהרי גם סמוך ונראה קורין בטי"ז וא"כ גגין ועליות לא גרע מסמוך ונראה.

וגי' דנפ"מ לענין הא דבעינן הוקף ולבסוף ישב כמבואר בגמ' ובשו"ע תרפ"ח ס"א, ובבאור"ל שם הביא מטו"א דהיינו דלא נבנו בה בתים חדשים לאחר שהוקפה, אבל אם נבנו בה דל בתים שקדמו להקיפן מוכאן וניזונת ככרד ע"י בתים הללו שלאחר הקיפן, ונ"ל דאז"ל בתר רובא דאם רוב בתים שבעיד קדמו להקיפן קורין ב"י דאם איכא איכא, ומחצה על מחצה צ"ע, והשתא נפ"מ בעיר שישבה ולבסוף הוקפה ואיכא בנה בה עליות, דאם אמרי' עליות לא נתקדשו גם לענין קריאת ט"ו, הרי דמוציא לא חשיב הוקף ולבסוף ישב. ועי' בבאור"ל בשם ברכ"י דאף שספק מוקף חומה קורים בבי' הימים, אבל סמוך לספק אין קורא בבי' הימים, (ועי' חו"א), וא"כ אילו עליות רק מדין סמוך הרי בספק לא מהני.

ושמעתי עוד נפ"מ לענין נראה לעיר מוקפת חומה שאין רואין מהבתים אלא מהגגין והעליות אם חשיב נראה, דאם כל מה שגגין ועליות ועליות קורים בטי"ז הוא רק מושם סמוך א"כ הוי סמוך לסמוך, ועוד נפ"מ שמעתי לענין ד' הרמב"ן והרשב"א שגם בכרד מוקף חומה בעינן עשרה בטלנים, והשתא יש לדון אם העשרה בטלנים היו גרים בעליות.

קריאה מפלג המנחה

בשו"ע תרפ"ח ס"ז המפרש בים חזיונא בשיירה ואינו מוצא מגילה להולך עמו יקראה כו' אפי' מתחילת החדש. והנה בשו"ע סי' תרצ"ב ס"ד ז' שיהא אגוס קצת ואינו יכול לילך לבית הכנסת כו' יכול לשמוע קריאתה מבעוד יום מפלג המנחה ולמעלה, ויל"ע אם גם לענין קריאת המגילה מתחילת החדש יכול לקרותה מבעוד יום מפלג המנחה, והרי ד"ז ילפ"י מקרא דהחדש הזה כו' וכמו שהביא בכ"מ, ובפלג המנחה של ערב ר"ח עדיין אינו חדש אדר.

מנהג הכאת המן

ברמ"א סי' תרצ"ב סי"ז ימזזה נשתרבב המנהג שמכים המן כשקורים המגילה בביה"כ ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו כי לא לחנם הוקבעו.

והנה בס' בן איש חי הלכות פורים (אחר פ' תעוזה) אות י' כ' זאני רגיל להכות ברגלים בשם המן הראשון שכתוב בפסוק אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את המן בן המדתא האגגי, וגם עוד שם המן האחרון בפסוק כי המן בן המדתא האגגי צורר כל היהודים כו' ע"כ, ונ"ב למה היה מכה דוקא שם.

והנה במ"ב סי' תרפ"ט ס"ק י"ח יוכשיגעו הקורא להזכיר שם המן האגגי רשאי הקטן להכותו כמנהגו, אבל לא שיהיה זה עיקר עיקר הבאת הקטן לביה"מ, ונ"ב למה הזכיר האגגי, וכפי הנראה שהיה מנהג שלא היו מכים בכל מקום שהוזכר המן אלא רק במקום שהוזכר המן האגגי, וזהו הטעם שכ' בס' בן איש חי שיהיה מכה בהמן הראשון ובהמן האחרון שישם הוזכר המן בן המדתא האגגי, אלא שיש עוד מקומות שבהם נכתב האגגי, בפרק ג' פסוק י' ובפרק ח' פ"ג ופסוק ה' ובפרק ט' פסוק י'.

בין הפרקים

בשו"ע סי' תרצ"ב ס"ב אין לטווח בעוד שקורין אותה, ובמ"ב ס"ק ט' יולפעמים אפי' לכתחלה מותר כגון לטווח בין הפרקים מפני הכבוד, כמו לענין ק"ש בס"י סי', וכן בס"ק ו' כ' ינראה דאם נזכר באמצע שלא בירך יברך בין הפרקים, ובשעה"צ ס"ק י"א כ' יבש"ג מסתפק מה נקרא במגילה בין הפרקים, והגאון מהרש"ק כתב דפרקים נקראת בין תחלתה לאיש יהודי ובין איש יהודי לבין בלילה ההוא ע"ש, ובמחצה"ש מביא בשם ל"ח פ' היה קורא כיון שיש בה פרשיות אע"פ שהן פרשיות סתומות מ"מ פרקים נקראו ע"כ, והנה משי"כ בשם הגאון מהרש"ק הוא בחכמת שלמה כאן, שכ' שהרי במגילה י"ט א' תגן ומחיתן קורא אדם את המגילה ויוצא בה יד"ח ר"מ אומר כולה ר' יהודה אומר נאיש יהודי ר' יוסי אומר מאחר הדברים האלה ובגמ' ס"ל לר"ש מבלילה ההוא, וע"כ אף דקימ"ל כמ"ד כולה אבל כיון דאיכא מ"ד דאפשר להתחיל מאיש יהודי וכדו' אי"כ ע"כ דשם הוא

תחלת ענין וממילא דחשיב בין הפרקים, ולפי"ז גם אחר הדברים האלה חשיב בין הפרקים שהרי כך ס"ל לר' יוסף, וצ"ע שלא הזכיר ד"ז בחכמת שלמה ושעשה"ז.

מאכלי זרעונים בפורים

ברמ"א ס"י תרצ"ה ס"ב י"א שיש לאכול מאכל זרעונים בפורים וזכר לזרעונים שאכל דניאל וחבריו בבבל (כל בו), ובמ"ב ס"ק י"ב כ' זעם אסתר אכלה זרעונים כדאמר"י פ"ק דמגילה וישנה לטוב שהאכלה זרעונן, וכ"ה בלבושי שרד, והוא נ' לכא' כבי טעמים, ודא משום דניאל, ועוד משום אסתר, ולכא' אין מוכן מה ענין דניאל לפורים, אולם הביאר הוא דהנה במגילה י"ב א' וישנה ואת נערתיה וגו' אמר רב שהאכלה מאכל יהודי ושמואל אמר שהאכלה קדלי חזירי, ור' יוחנן אמר זרעונים, וכן הוא אמר ויהי המלצר נושא את פת בגם ונתן להם זרעונים, ועיי"ש ברש"י זכ"ה הוא אמר שהזרעונים טובים לנדיקים להבדילין מן האוכל טמא, וכתיב בההוא ענינא ולמקצת ימים עשרה נראה מראיהם טוב ובריאי בשרד וגו', והיינו שזמננו בדניאל שהאכלהו זרעונים ואעפ"כ היה מראהו טוב, והיי"ל דישנה היינו שהאכלה זרעונים, ונמצא שמדניאל למדו שזה היה גם מאכלה של אסתר, ונמצא שאין זה טעם חדש, אלא זה גופא כוננת הכל בו שמדניאל נלמד שזה היה מאכלה של אסתר ועיי"כ נהגים כן בפורים, והנה למייד שהאכלה קדלי חזירי ליי"ש לעשות לזה זכר, אבל עיי"ש במסורת הש"ס שהביא מעורך שהאכלה חזרת, ולפי"ז שייך לעשות גם עיי"ז זכר.

[א.ה. בלבושי ביאר דלדניאל היה חלק בנס פורים דהתך זהו דניאל].

בני אדם החוטפים זה מזה בפורים

ברמ"א ס"י תרצ"ז י"ב בני אדם החוטפים זה מזה דרך שמחה אין בזה משום לא תגזול כו', ובמ"ג כ' ע"ז י"ב ש"ל"ה ולא משנת חסידים הוא ושומר נפשו ירחק ואשרי מי שגזזהו, וי"ל דמקור ד' השל"ה הוא מרא"י בשו"ע חו"מ ס"י שצ"ט ס"א אסור לגזול או לעשות אפי' כל שהוא בין מישראל בין מעכו"ם, ואם הוא דבר דליכא מאן דקפיד ביה שרי, כגון ליטול מהחבילה או מהגדר לחינוך בו שנינו, ואף זה אסור בירושלמי מומדת חסידות, והוא בירושלמי דמא, וכמו כן י"ל דמה שמוותר לחטוף אוכל בפורים הוא משום שאין מקפיד והוי כמו ליקח קיסם מהגדר שאינו מקפיד, וכי"מ אסור בירושלמי מומדת חסידות, וס"ל להשל"ה דה"נ שייכא חך מידת חסידות בפורים.

מוזיק בפורים

ברמ"א ס"י תרצ"ז ס"ח י"ב בני אדם החוטפים זה מזה דרך שמחה אין בזה משום לא תגזול כו', ועי' ברמ"א חו"מ ס"י שעי"ח ס"ט 'בחורים הרוכבים לקראת חתן וכלה והזיקו זה את זה במנוון חבירו דרך שמחה ושחוק, וכן בשאר דבר שמחה הואיל ונהגו כן פטורין, עי' בכפות תמרים סוכה דף מ"ה שהוא רק במוזיק מנוון ולא במוזיק גוף.

[א.ה. במשנ"ב תרצ"ה י"ג הביא מהב"ח דבהזיק קטן פטור בין בגוף ובין במנוון, ובהזיק גדול מקפידין, ויל"ד דאי טעמא משום דלא מקפידין נפ"מ במוזיק קטן יהא חייב לשלם].

קריאת המגילה בלילה בכפרים וביוצא בשיירה

בשו"ע תרפ"ח ס"ז 'המפורש בים והיוצא בשיירה ואינו מוצא מגילה להוליד עמו יקראנה ביי"ג או ביי"ב או באחד עשר בלא ברכה, ואם אי אפשר להמתין עד ימים הללו י"א שקורא אפי' מתחלת החודש, ובמ"ב ס"ק כ' 'יקראנה ביי"ד וכי בקיבוץ עשרה דשלא בזמנה בעי"י כו', אכן אפשר דסגי בקטנים הואיל והוא רק משום פרסומי ניסא, ועי' ברין שמתפקע לענין בני הכפרים שמקדימין לקרותה אי מחוייב לקרותה גם בלילה או די בקריאה דיום, ופשוט דה"ה לענין מפרשי הים ויוצא בשיירה, ומד' הטור משמע קצת דצריך לקרות גם בלילה, ובשע"ה ס"ק ל"ג כ' ובלילה די ביחודי, ולמחר בעיירות בעי עשרה, והיינו שבקריאת הלילה שלא בזמנה אי"ע עשרה, ואי"כ היה בקריאת יוצא בשיירה בלילה אי"ע עשרה,

וילייע ביוצא בשיירה שצריך לקרות גם בלילה וגם ביום, אם צריך שיחא באותו יום או יכול לקרות בליל א' וביום ב' או איפכא ביום א' ובליל ב'.

ובמגילה ד' ע"ב ירב יוסף אמר מפני שעניניהן של עניים נשואות במקרא מגילה כו', הואיל ואמרו שכפרים מקדימין ליום הכניסה גובין בו ביום ומחלקין בו ביום מפני שעניניהם של עניים נשואות במקרא מגילה, צ"ע דהתינתח קריאה של יום, אבל בלילה שאין נותנין מתנות לאביונים אי"כ יקראו בזמנה בשבת, והי' אפי"ל שאין לחלק בין קריאת יום לקריאת לילה, אבל צ"ע להריטב"א בדף ד' א' שכפרים שמקדימין ליום הכניסה היינו קריאת יום, אבל קריאת לילה היו קורין אותה בזמנה, (ודלא כר"ן ריש פירקין שכי' שכפרים לא היו קורין כלל בלילה או שהיו מקדימין גם את קריאת הלילה), וחזו"ן שאפשר לחלק את ב' הקריאות לבי' ימים.

ומש"כ במ"ב שגם קטנים מוצטרפים לעשרה, צ"ע ממש"כ במ"ב ס"י תרצ"ז ס"ק ס"ג יענין בפמ"ג דמדלא הזכיר הרב קטנים משמע דס"ל דקטנים בודאי אין מוצטרפין לעשרה דלאו בני חיובא נהנו וחייבן הוא רק מטעם חינוך'.

[א.ה. בחשו"ק חמד מגילה ה. חילק בין שלא בזמנה דבעי עשרה רק כדי שלא יראה כקורא שלומד תנ"ך, ולזה מוהני קטנים ג"כ, משא"כ בזמנה בעי עשרה בני חיובא, אמנם בחוט שני [שבת ח"ד עמי שס"ב] כ' דלא בעי בני חיובא אלא רק משום פרסומי ניסא, ויל"ד ממש"כ הגר"א דכ' ע"ה פ"ז 'זוכרם לא יסוף מוזהרם', וזכרם שהיא קריאת המגילה לא יסוף אפילו מוזהרם דאפילו קטנים חייבים בקריאת המגילה].

*

מגילה י"ב ב' 'אמר רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלין ושותין מתחילין בד"ת ובדברי תשבחות, אבל עכו"ם שאוכלין ושותין אין מתחילין אלא דברי תיפלות, וכן בסעודתו של אותו רשע הללו אומרים מדינת נאות והללו אומרים פרסיות נאות'.

והנה מצינו בן בתהלים ע"ה ג' 'כי אקח מועד אני מישרים אשפות', ופרש"י כי אקח מועד כשיש לנו יום טוב אין אנו עסוקים בנבל פה וקלות ראש, אני מישרים אשפות אנו נותנין אל לבנו להללך ולשבחך מעין המאורע ליום'.

ואגב מולי' הגמ' מתחילין בד"ת ובדברי תשבחות, משמע שלפני זמירות שבת מקדימין דברי תורה.

כל איש שורר בביתו

מגילה י"ב ב' 'אלמלא אגרות הראשונות לא נשתיר משונאהו של ישראל שריד ופליטי אמרי נאי האי דשדיר לן להיות כל איש שורר בביתו, פשיטא אפי' קרחה בביתה פרדשכא ליהוי, ומבואר שאין שום חידוש במה שכתב להיות כל איש שורר בביתו, וצ"ע באבות דר"ע פכ"ח ישכל אחד מלך בתוך ביתו שנאמר להיות כל איש שורר בביתו, ומבואר שלמדו מפסוק זה ענין זה.

שטן בפורים

בס' מאור ושמש [שמות רמזי פורים עמי שכו"א] כ' שכמו שאין השטן שולט ביום כפור כמו כן אינו שולט בפורים.

והנה בימא כ' ע"א 'אמר ליה שטן בימא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני, ממא, אמר רמי' בר חמא השטן בגמטריא תלת מאה ושיתין וארבעה הוי, תלת מאה ושיתין וארבעה יומי אית ליה רשותא לאסטוני, בימא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני. ואם גם בפורים אין שטן יכול להסטין, אי"כ נמצא שיש לו רשות להסטין רק שלוש מאות שישים ושלושה ימים בשנה.

אלא משום שבי"ד יכול להסטין במוקפות חומה, ובט"ו יכול להסטין בפרזים, נמצא שאינו שובת לגמרי מלהסטין בפורים. (שמעתי).

הוצאות הדפסה לשבוע 130-80 ש"ח

פרפראות צבא הלוי

פרשת זכור תשפ"ד

שאלות

א. היכן מצינו אופן שהיו קורים בתורה באותו יום שבעה פעמים אותם פסוקים, (לחד מאן דאמר).

ב. מצאנו ארבעה פעמים בשנה שמוציאים שלשה ספרי תורה, מצינו בשמחת תורה, וכשחל שבת חנוכה בר"ח, ור"ח אדר שחל בשבת שקורים גם כן שקלים, ור"ח ניסן שחל בשבת שקורים גם כן פרשת החדש, והיכן מצינו עוד אופן, (לחד מאן דאמר בגמרא).

ג. היכן מצינו אופן שצריך לקרות בארבעה ספרים.

ד. היכן יש שתי שבתות שסמוכות זו לזו, שקורים את אותה ההפטרה בשתיהן.

ה. היכן מצינו שאומרים קדיש באמצע קריאת ההפטרה.

ו. היכן מצינו דין שאפשר שנשים מצטרפות בו למנין.

ז. היכן מצינו שייכות בין מסכת יבמות, למגילת אסתר, (ד' מקומות).

ח. היכן מצינו דין ששייך לפורים, שהוזכר רק במסכת גיטין בפרק הניזקין.

ט. מעשה שהיה באחד שאחר כוס שני של ליל הסדר ביקש שיביאו לפניו מגילת אסתר, ותמחו עליו וחשבו שהוא שיכור, ולא ידע בין פסח לפורים, ואולם האמת שהיה לו טעם נכון על כך, מהו הטעם לכך.

תשובות

א. בפרשת זכור, לשיטת רבי אמי במסכת מגילה (דף ל' ע"ב), דארבעה פרשיות קורין רק באותם פרשיות, [והיינו דבפרשת זכור קורין רק בפרשת זכור, ולא בפרשת השבוע], ואם כן בפרשת זכור צריכים לחזור עליה ד' פעמים, לשבעה קרואים.

ב. בשבת שחל בה ט"ו אדר, לשיטת שמואל, וכדאיתא במסכת מגילה (דף ל' ע"א), דס"ל לשמואל שט"ו אדר שחל בשבת קורין בו פרשת זכור, [כיון שבמוקפין לא עבר עדיין פורים], והרי במוקפין קורין גם פרשת יובא עמלק, מלבד פרשת השבוע, א"כ מוציאים שלשה ספרי תורה.

ג. בשבת החודש, כשבשבת שלפניה שחל לקרוא פרשת פרה, דעיין באשל אברהם הנדפס על גיליון השו"ע (ס' תרפ"ה), שכתב 'פרשת פרה. מעשה ששכחו ולא קראו, והורה בת' בי"ד סימן ק"ו, שבשבת הבאה שהוא פרשת החדש יקראו גם אותה, והרי אם חל פרשת החדש בשבת מוציאים ג' ספרים, אחד לפרשת השבוע, ואחד לר"ח, ואחד לפרשת החדש, וכאן צריך לקרות גם תשלומין לפרשת פרה, [וע"ש בהגרע"א שכתב גבי פרשת שקלים שאין לה תשלומין].

ד. כשחל שושן פורים בשבת, דיעויין במשנה ברורה בהלכות פורים (סימן תרפ"ח ס"ק ט"ו), שכתב שאם חל שושן פורים בשבת קורים הפטרת 'פקדת' (שמואל א' ט"ו ב'), והרי היא הפטרת פרשת זכור, שקראו בשבת שעברה.

ה. בארבעה פרשיות, דכתב המשנה ברורה (ס' תרפ"ח ס"ק ב'), "אם שכחו הצבור לקרות פרשת שקלים, וה"ה בשארי השלשה פרשיות, וכו', ואם נזכרו אחר שהתחיל לברך על הפטרה ואמר השם, יגמור הברכה ויאמר קצת פסוקים מהפטרת השבוע, [כדי שתהיה לברכה מקום לחול], ובלא ברכה אחריה, ויצאיו ספר תורה, ויקרא עולה אחד מענינו של יום, ואחר ברכה אחרונה יאמר קדיש, ויקרא הפטרה בלא ברכה לפניה, והברכות שלאחריה יברך".

ו. לגבי קריאת המגילה, דעיין ברמ"א (או"ח ס' תר"צ ס"ח) שכתב גבי קריאת המגילה "יש להסתפק אם נשים מצטרפות לעשרה".

ז. א. בגמ' ביבמות (דף י"ג ע"ב), לענין לא תתגודדו, גבי קריאת המגילה בכפרים, אמרי' "תנן התם מגילה נקראת באחד עשר, ובשנים עשר, ובשלשה עשר, ובארבעה עשר, ובחמשה עשר, לא פחות ולא יותר, וכו', דאמר רב שמן בר אבא אמר ר' יוחנן לקיים את ימי הפורים בזמניהם, (אסתר ט' ל"א), זמנים הרבה תיקנו להם חכמים, וכו'".

ב. בגמ' ביבמות (דף כ"ד ע"ב), איתא "שהיה רבי נחמיה אומר, אחד גירי אריות, ואחד גירי חלומות, ואחד גירי מרדכי ואסתר, אינן גרים, עד שיתגירו בזמן הזה, בזמן הזה ס"ד, אלא אימא כבזמן הזה, הא איתמר עלה, א"ר יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב, הלכה כדברי האומר כולם גרים הם", וברש"י (ד"ה מרדכי), כתב "ורבים מעמי הארץ מתייחדים", (אסתר ח' י"ז).

ג. בגמ' ביבמות (דף קכ"א ע"ב), איתא "תניא, אמרו לו לרבי מאיר אין מזכירין מעשה נסים, מאי מעשה נסים, אילימא דלא אכיל ולא אישת, והכתיב וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו" (אסתר ד' ט"ז).

ד. עוד מצינו ברש"י ביבמות (דף ו' ע"ב), שהביא מברכות (דף ס"ב ע"ב), שאיסור רקיקה בהר הבית למדו מאין לבא אל שער המלך בלבוש שק, שכתב (ד"ה מק"ו), "מפרש בברכות בפרק הרואה מכי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק שאינו מאוס, ק"ו לרוק שהוא מאוס לפני הקב"ה".

ה. לגבי אפטרופסין, מצאנו דין ששייך לפורים, שהוזכר רק במסכת גיטין בפרק הניזקין, (בדף נ"ב ע"א), דאיתא "לוקחין להם ספר תורה תפילין ומוזוות, וכל דבר שיש לו קצבה, לאתויי מגילה".

ו. הטעם לכך שהוא ביקש שיביאו לפניו מגילת אסתר, אחר כוס שני של ליל הסדר, הוא מכיון שלא טימא את ידיו ושימר אותן, בין נטילה ראשונה שעל הירקות לבין נטילה השניה שעל המצה, ורצה לברך על נטילת ידיים [ועיין במשנה ברורה (סימן תע"ה סק"א)], ולכך רצה ליגוע בכתבי הקודש שמטמאין, [וכך השיבולי הלקט שם], והרי ספר תורה אין מצוי בכל בית, ותפילין אינם נטלות ביו"ט, ומשום כך ביקש מגילת אסתר שמטמאה ג"כ את הידים.

שיחות צבא הלוי

פורים תשפ"ד

בביאור סיבת הגזירה

ובביאור דינא דמבטלין ת"ת למקרא מגילה, ובסגולת לימוד מסכת מגילה
(מסכת מגילה דף י"ב ע"א)

א. איתא במסכת מגילה (דף י"ב ע"א), "שאלו תלמידי את רבי שמעון בן יוחאי, מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם אמרו אתם, אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, אם כן שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו, אמרו לו אמור אתה, אמר להם מפני שהשתחוו לצלם, אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר, אמר להם הם לא עשו אלא לפנים, אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים".

ויש להבין שכמו שהקשו לו על הטעם שהשתחוו לצלם, וכי משוא פנים יש בדבר, הכי נמי יש להקשות גם על הטעם שהם אמרו, 'מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע', דאם כן וכי משוא פנים יש דבר, ואי משום שעשו תשובה, הרי כמו כן יש לומר גם על הטעם שהשתחוו לצלם.

וביאור הדבר שהרי הגזירה היתה ב"ג ניסן, ומיד גזרו תענית ג' ימים, ובט"ז ניסן כבר נתלה המן, ובטלה גזירתו, ואם כן שושן באמת עשו תשובה, ועל כן אין להקשות 'וכי משוא פנים יש בדבר', אבל אם הגזירה על כל העולם, משום שהשתחוו לצלם, באמת קשה 'וכי משוא פנים יש בדבר'.

ואף על פי שמבאר בכתוב "בכל מדינה ומדינה, מקום אשר דבר המלך ודחו מגיע, אבל גדול היהודים, צום ובכי ומספד". אבל דבר זה היה כבר אחר שנתלה המן, והוא כתיב "ויקראו ספרי המלך בעת ההיא בחדש השלישי הוא חדש סיון בשלשה ועשרים בו וכתב ככל אשר צוה מרדכי אל היהודים".

ועיין בפירוש הגר"א דכתב "לכך המתינו כדי לשלוח באותן המשרתים עצמן, שלא יאמרו שקר הוא, מאי חזית דצייתי להני נציית להני, לכך המתינו עד שיבואו אותן השלוחין, וחזרו ושלחו אותן עצמן, ועוד כדי שיחזרו בתשובה אותן שבועים יום, כנגד השבעים שנה שהיו בגלות, וזהו היה סוף הגלות".

ונמצא שהיו שבועים יום עד שהלכו וחזרו, וא"כ הגיעו השלוחים הראשונים אחר שנתלה המן, וא"כ בטלה הגזירה קודם שעשו תשובה, וע"ז הקשו 'וכי משוא פנים בדבר', וע"ז השיב להם רשב"י 'הם לא עשו אלא לפנים, לפיכך לא עשה אלא לפנים'.

והיינו דלכאורה הפירוש שהגזירה בטלה, אבל באמת כוונת הגמרא שמעיקרא לא היתה שם גזירה, שבשעה שהגיעו השלוחים כבר לא היתה גזירה, אלא היה לפנים, כאילו היתה גזירה.

משא"כ בשושן ששם היה גם הטעם שנהנו מסעודת אחשוורוש, הרי באמת היתה גזירה, ולא רק לפנים, אלא ששם עשו תשובה.

ועיקר ד"ו שמעתי ממו"ח זללה"ה, ששמע מכבוד הגר"א שר זללה"ה, וכן מבואר גם בהגהות בן אריה כאן.

והנה בשיר השירים רבה (פרשה ז'), איתא באופן אחר, "רבי שמעון אמר על שאכלו מתבשיל הגוים, אמרו לו והלא לא אכלו סעודה אלא אנשי שושן הבירה בלבד, הה"ד 'ובמלאות הימים האלה', אמרו לו [כפי הנראה צ"ל אמר להן], והלא כל ישראל ערבין אלין באילין, דכתיב 'וכשלו איש באחיו, איש בעון אחיו'".

ולכאורה ערבים אפשר לומר שהיה בידו למנוע, אבל איך אפשר לחייב את מי שבסוף העולם, על עבירה שעשו אנשי שושן.

אולם ידוע בשם הגר"י מסלאנט, שבשעה שנתגלו פרצות של חילול שבת, אמר לתלמידיו, שאם היו זהירין בדרגות שלהם, כגון שלא לילך ד' אמות בלא תורה ותפילה, לא היו אחרים מגיעים לידי חילול שבת, (מובא בספר המאורות הגדולים אות קכ"ט).

ונמצא שעל ידי כך יש אחריות גם לרחוקים יותר, שאילו היו זהירים יותר בדרגות שלהם, לא היו אנשים רחוקים יותר, מגיעים לידי עבירות אחרות.

ב. במסכת מגילה (דף ג' ע"א), איתא "מבטלין תלמוד תורה, למקרא מגילה", והקשו שהרי מקרא מגילה עצמו הוא תלמוד תורה.

וידוע לומר בשם החזון איש, שאם עושה לשם מצות מקרא מגילה אין זה מצות תלמוד תורה, והיינו שקושה זאת מחמת מצוה אחרת ולא מחמת מצות תלמוד תורה, ונפקא מינה גם לקריאת שמע אם מקיים זה תלמוד תורה, והאר"ך בזה בספר שיח השדה ([לכבוד מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל, למסכת ברכות י"א]), ובטעמא דקרא (על מגילת אסתר). [ועיין בנדרים (דף ח' ע"א), "אי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית", וע"ע בר"ן ובריטב"א (שם)].

ויש להוכיח כן שהרי יש מצות נטילת ד' המינין, ויש עוד מצות ערבה בשביעי, ומבואר במסכת סוכה (דף מ"ד ע"ב), שבנטילה אחת אי אפשר לצאת ידי שניהם, וכל הנידון הוא רק בהגביה וחזר והגביה, והיינו שכיון שנטול לשם מצות נטילת ד' המינין, אינו יוצא ידי נטילת ערבה.

עוד יש מתרצים שאם לומד בעיון, הרי מבטל תלמוד תורה, לקריאת מגילה שאינה לימוד בעיון, [ובמק"א ביארנו בגמרא בסוכה (דף כ"ח ע"ב) על יונתן בן עוזיאל, "כשהיה יושב ועוסק בתורה, כל עוף שפורח עליו נשרף", שהוא רק כשהיה יושב ולומד תורה בעיון].

ויש מתרצים שהרי אחר קריאת המגילה צריך לגלול את המגילה, קודם ברכת הרב את ריבנו, וממתניין עד שייגללו, ונמצא שיש ביטול תורה כשממתניין עד שייגללו.

וכבר סיפרנו בעבר, שכע"ז שמעתי שא' שאל להגר"ח קניבסקי זצוק"ל שמציעים לו דירה אחת בקומה ג' ודירה אחרת בקומה ד' ובדירה בקומה ג' יוכל לקיים נר חנוכה פחות מעשרים אמה ובדירה בקומה רביעית יש לו אפשרות לקיים מצות מעקה דאורייתא, והשיב הגר"ח קומה ג' משום ביטול תורה, ולכאורה קשיא שהרי יש שם מעלית, ויש לומר שנפק"מ לשבת, ועוד אפשר לומר שגם בחול כשנוסע במעלית, מ"מ יותר מהר מגיע לקומה ג', ויש פחות ביטול תורה.

ג. בשנת תשע"ד אירע שלימוד דף היומי היה בבין המצרים מסכת מגילה, ולכאורה אין זה כל כך מתאים לימים אלו, ויש ששינוי החליפו ולמדו זאת סמוך לפורים, אבל באמת שפרצה המלחמה בעזה [צוק איתן] והיו הרבה ניסים, ואמר הגר"י יצחק זילברשטיין שליט"א שכשלומודים את מסכת מגילה, יש את ההצלה של פורים. ושמעתי מהגר"ר ברוך פינקל זצ"ל שיעור נפלא בענין נענועים בלולב, וסיפר שפעם בבין הזמנים היה בארה"ב בניו יורק, והיה צריך ליסוע ללוס אנג'לס לסידור קידושי, ובקהילה שם שמעו שהוא מגיע רצו שיאמר שיעור בישיבת בין הזמנים שם, ונקבע השיעור לשעה 12.30, והמטוס נוסע כחמש וחצי שעות ומגיע בשעה 11, והדרך עד הקהילה כארבעים דקות.

ובאותו יום קם לותיקין כדי להספיק ליסוע, ובדרך עצר אותו אדם א' וביקש לדבר עמו, ואמר לו הגר"א"ב שהוא ממחר מאוד ליסוע, ואמר לו האדם א' שיש כאן פיקוח נפש לדבר היום ע"ז, ודיבר והאר"ך מענין לענין, ומתוך כך נתמלא המטוס ולא היה מקום ליסוע, ושאל מתי יש מטוס נוסף ואמר לו בעוד שעה וחצי, ואמר שאם כן יאחר לשיעור ושיטלפנו שאין שיעור.

ואחר כך עלה למטוס השני, ולקראת סוף הדרך שמע שהטייס מדבר בהתרגשות גדולה, ושאל לא' מה אומר, ואמר לו שהוא טייס שלשים שנה ומעולם לא אירע דבר זה, שהדרך מניו יורק ללוס אנג'לס היא חמש וחצי שעות, ועכשיו עשו זאת בארבע שעות, ואמר שהדרך מלוס אנג'לס לניו יורק היא תמיד ארבע שעות, ואילו מניו יורק ללוס אנג'לס חמש וחצי שעות מפני הרוחות שמנשבות נגד הטיסה, והיום לא היו רוחות כנגד, והיה הדבר לפלא.

וסוף דבר הספיק להגיע ולומר את השיעור בענין הנענועים בלולב, ואחרי השיעור ביקשו ממנו שיאמר דברי חזק, וסיפר להם המעשה, וביאר זאת שהרי נענועים הם לעצור רוחות רעות, ומבואר בספרים שכשלומודים איזה ענין יש את סגולת הדבר, וכמו קרבוט כאלו הקריב קרבן, כך בכל מצוה, ועל כן כשלומודים עניני נענועים יש את הסגולה לעצור רוחות רעות, ולכך לא היו רוחות כנגד הטיסה, והספיקו ליסוע בארבע שעות.

ובכבוד מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל אומר שבלימוד הלכות שביעית יש ג"כ את הברכה של 'וציותי את ברכתי לכם בשנה השישית וגו' " (ויקרא כ"ח כ"א), ושאלתי במכתב אם אמר כן, והשיב לי שכן.

וכפי הנראה מקור כל זה הוא מהגמרא במנחות (דף ק"י ע"א), דאיתא "אמר רבי יצחק מאי דכתיב 'את תורת חטאת, ואת תורת האשם' (ויקרא ו' י"ח), כל העוסק בתורת חטאת, כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם, כאילו הקריב אשם".

שיחות צבא הלוי

פורים תשפ"ד

בביאור הענין ד'וכל זה איננו שוה לי'
(מסכת גיטין דף נ"ו ע"ב)

"וכל זה איננו שוה לי" (אסתר פרק ה' פסוק י"ג).

איחא במסכת גיטין (דף נ"ו ע"ב), גבי אספסינוס, שהגיע אליו השמועה שנגעשה מלך, ולא היה יכול ללבוש נעלו השנית, ואמר לו רבי יוחנן "לא תצטער שמועה טובה אתיא לך, דכתיב 'שמועה טובה תדשן גרם' (משלי ט"ו ל'), אלא מאי תקנתיה ליתי איניש דלא מיתבא דעתך מיניה, ולחליף קמך, דכתיב 'ורוח נכאה תיבש גרם' (משלי י"ז ב"ב), עבד הכי עייל".

ויש להבין שהרי שמועה זו שנגעשה מלך, היא שמועה טובה ביותר, ושמועה זו גרמה אצלו לדשן גרם, ואם כן היה ראוי שהשמועה שמייבשת גרם, היא גם כן שמועה גרועה ביותר, אבל דבר זה שאיניש דלא מיתבא דעתך, האם אפשר שהוא באותה מידה, כמו השמועה טובה שנגעשה מלך.

ומזה נראה שאף אדם שקיבל כל מנעמי עולם, וזכה למלכות, אבל אם יש לו איזה צער מועט, הרי זה שקול אצלו כנגד ההנאה הגדולה שקיבל. ומצינו כן במגילת אסתר, 'ויספר להם המן את כבוד עשרו, ורוח בניו, ואת כל אשר גדלו המלך, ואת אשר נשאו על השרים, ועבדי המלך, ויאמר המן אף לא הביאה אסתר המלכה עם המלך, אל המשתה אשר עשתה, כי אם אותי, וגם למחר אני קרוא לה, עם המלך' (אסתר ה' י"א ו"ב).

ועם כל זה אמר המן "וכל זה איננו שוה לי, בכל עת אשר אני רואה את מרדכי היהודי, יושב בשער המלך" (שם, י"ג). והיינו שכל מה שיש לו, אין בו כדי למנוע העגמת נפש שיש לו בגלל מרדכי, וגם שם יש לומר שאף שנגעשה מלך, כל שיש לו איזה עוגמת נפש קטנה, הרי שכל מה שיש לו, אינו שוה בעיניו.

ובאמת שכל אדם שמוטרד מאיזה צער שיש לו, הרי הוא בבחינה זו, שהרי יש לו ידים ורגלים ופה ועיניים ושאר איברים וחושים, וכיון שחסר אצלו איזה דבר מוטרד, עד שאינו שם על לבו לכל הדברים שיש לו, [ועיין בספר שעורי דעת (להגר"ל בלוח ז"ל בענין נזירות)].

ועיין בבית הלוי (עה"ת, סו"פ בראשית) דכתב דכל מה שיש לו לאדם אינו נחשב לו, ורק מה שאין לו נחשב בעיניו, ובזה ביאר את הגמרא בסוכה (דף נ"ב ע"א), גבי יצר הרע שצדיקים נראה להם כהר, ורשעים כחוט השערה, שהרי לכאורה צריך ביאור מהו היצר הרע באמת, האם הוא כחוט השערה או שהוא כהר.

וביאר בבית הלוי שכל תאוה לפני שבאה לידו נראית גדולה, אבל אחר שבאה אליו נראית קטנה מאוד, ועל כן צדיקים שנתגברו על היצר, הרי התאוה נשארה אצלם כהר, כיון שעדיין לא באה לידם, אבל הרשעים שכבר באה תאוותם אליהם, הרי ממילא התאוה היא כחוט השערה.

וכן הוא בכל הנאות שיש לאדם אינו נחשב לו, ומה שחסר לו נראה לו כהר, ועל כן כל מה שהיה להמן לא היה נחשב לו לכלום, כנגד החסרון שמרדכי לא השתחוה לו.

וכן אספסינוס החסרון שראה אדם ששונא אותו, היה שקול אצלו למה שמינו אותו למלכות.

ויש להוסיף עוד שלפעמים בגלל השפע שיש לאדם, הרי החסרון נראה גדול יותר, ואילו היה חסר לו הרבה דברים, לא היה מרגיש בחסרונו, כמו מצב שיש לו הכל, וחסר לו דבר אחד, ודבר זה שיש לו הכל, ודבר אחר חסר לו, מטרדי אותו יותר.

ומצינו כן במגילת אסתר, שהמעשה של ושתיה היה אחר שבעה ימים שחגגו, 'וביום השביעי כטוב לב המלך ביין' (אסתר א' י'), וכתב בספר יוסף לקח 'בזמן עיקר השמחה, יותר כועס על מה שמצטרים אותו, וכמו בפנינה שהכעיסה צרתה ביום מועד".

ובמסכת בבא בתרא (דף קמ"ו ע"א), איחא "אמר רב יהודה אמר שמואל, מעשה באדם אחד ששיגר לבית חמיו, מאה קרונות, של כדי יין ושל כדי שמן ושל כלי כסף ושל כלי זהב וכלי מילת, ורכב בשמחתו, והלך ועמד על פתח בית חמיו, והוציאו כוס של חמין ושתה ומת, וזו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים באושא, ואמרו סבלונות העשויין ליבלות, אין נגבין, ושאיין עשויין ליבלות נגבין, וכו', שמעת מינה אפילו פחות מדינר, אמר רב אשי מאן לימא לן, דלא שחקי ליה מרגניתא, דשויא אלפא זודי, ואשקיה".

ולכאורה אדם זה היו לו כל הסיבות להיות המאושר ביותר, שהרי היה בדרך לבית חמיו, ועשיר גדול היה לפי הסבלונות ששיגר, ואפשר לתאר את ההמולה שהיתה שם כשהגיעו מאה קרונות של סבלונות, ובהם כדי יין, כדי שמן, כלי כסף, כלי זהב, כלי מילת.

וכפי הנראה שגם הם היו עשירים ביותר, ממה שאמרו ששחקו לו בתוך כוס משקה, מרגלית, דשויא אלפא זוזא.

והיו לו את כל הסיבות להיות בריא ושמח, והרי נתנו לו גם כוס חמין עם מרגלית, שהיא רפואה, [כמבואר ברשב"ם (שם, ד"ה מאן)].

ולא גילו לנו חכמינו זכרונום לברכה ממה הוא מת, אבל 'יושב בשמים ישחק, ה' ילעג למו' (תהלים ב' ד').

ויתכן שהרגיש בחסרון של איזה דבר, והרגיש 'וכל זה איננו שוה לי'.

ושמעתיה על תינוק שנולד עם חסרון של חצי לשון, והיה לו קשה לדבר, ועוד ענינים, ואמרו שיש בחוץ לארץ מקום שיכולים לחבר לו חתיכת לשון, אלא שהדבר עולה כמאתים אלף דולר.

ושמעתיה שאדם גדול א', אמר על זה שהוא מודה להקב"ה, ששם לו בפיו ארבע מאות אלף דולר.

"בשבח תקנת לימוד התורה בפורים, ובכח של מעשה אחד"

כתב הרמב"ם (פ"ג מהלכות תשובה ה"ד), "לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה, כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב, חטא חטא אחד הרי הכריע עצמו והכריע את כל העולם כולו לכף חובה, וגרם לו השחתה עשה מצוה אחת הרי הכריע עצמו והכריע כל העולם כולו לכף זכות, וגרם להן תשועה והצלה, וזה הוא שנאמר 'צדיק יסוד עולם', זה שצדק עצמו והכריע את כל העולם כולו לזכות והצילו".

יש ואדם אומר מאמר שלם, אבל קטע א' מתוך דבריו נכנס ללב השומעים, ועושה את הרושם הראוי, וכל דבריו קודם ואח"כ אינם נקלטים, והרי הם רק כמכשיר לאותה אמירה שעשתה רושם.

ויש עוד יותר שאדם אומר מאמר א', ומאמר זה נקלט בלב כולם, יותר מהרבה מאמרים גדולים וטובים, שהוא ואחרים אמרו.

ולדוגמא הרבה דברים נאמרו ע"י התנאים ואמוראים אשר מימיהם אנו שותים, ואילו מהתנא ר' חנניא בן עקשיא אין מובאים דברים רבים בש"ס, אבל מימרא אחת שלו שהיא 'רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות', מוכרת ע"י כל ישראל, ואין כמעט מי שאינו מכירה.

וגם בזמנינו נאמרו הרבה דברים ע"י גדולי ישראל, ואולם לפעמים מוצאים איזה אימרה אחת, שזכתה להקלט ע"י כל הצבור, ולדוגמא מה שאמר רבי אריה לויין לרופא "הרגל של אשתי כואבת לנו", אשר כל אחד מכיר אימרה זו ואת הרעיון המוסרי שכלול בה, עד שאימרה זו נעשתה נחלת כולם, ואף שמי שאמר אימרה זו אמר זאת בצורה טבעית, ולא ידע בשעת מעשה איזה דבר הביא לעולם.

יש לפעמים אשר אדם זכה לחבר חיבור שנכנס להסטוריה יותר מהרבה אחרים, וכגון רבי יוסף קארו שזכה שחיבורו בכל בית, וכן עד זמנינו החפץ חיים.

ויש שאדם עשה איזה מעשה שנכנס להסטוריה, וכגון רבי מאיר שפירא מלובלין שייסד דף היומי, או שרה שנירר שייסדה את בית יעקב.

גם בזמנינו נעשה דבר שלא היה כמותו, והוא לימוד אבות ובנים, וכן ישיבת מרדכי הצדיק בפורים, שבעבר פורים היה יום שלא היה מי שלומד בו, עד שמספרים על א' מגדולי ישראל שנולד בזכות שאביו למד בפורים, וקיים ע"י כך את העולם, ואילו בזמנינו בתי המדרש מלאים בפורים, בגדולים וקטנים הלומדים בשמחה.

ונמצא שיש ואדם עצמו אין יודע איזה כח יש למעשה א', או לדיבור א' שלו, ובלא שידע נכנס דבר זה לכלל ישראל, וממילא צריך להתבונן על כל מעשה, שהרי אפשר שיהא בו תועלת לכלל ישראל.

שיחות צבא הלוי

פרשת זכור תשפ"ד

גבי מחיית עמלק ובאזהרת שלמה המלך להתחבר לחבורה רעה

א. התורה ציותה אותנו 'זכור את אשר עשה לך עמלק' (דברים כ"ה י"ז), ומצוה זו נוהגת גם בזמן הזה, ואף על פי שאין שייך היום מחיית עמלק, אלא שצריך לזכור שאדם יכול להגיע לידי דרגה כזו של 'אשר קודך בדרך' (שם י"ח), שכלם פחדו להלחם בישראל אחר כל המופתים שעשה השם יתברך לישראל, ועמלק בא וקירר את כולם, וזהו שצריך לזכור כדי לידע ולהזהר שאדם יכול להגיע לכך.

ב. ושלמה המלך ע"ה פותח את ספר משלי "בני אם יפתוך חטאים אל תבא, אם יאמרו לכה אתנו נארבה לדם נצפנה לנקי חנם, נבלעם כשואל חיים ותמימים כיורדי בור, כל הון יקר נמצא נמלא בתינו שלל, גורלך תפיל בתוכנו כיס אחד יהיה לכלנו, בני אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם, כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם", (פרק א', פסוקים י' י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו).

והנה החכם מכל אדם פותח את ספר החכמה שלו בדבר המובן לכל ואיזה דבר חכמה יש בו והרי פשוט שצריך להמנע מליילך עם רוצחים, ומבואר בפי' הגאון מלבי"ם דבר נפלא שהמלמד לחבירו צריך ללמדו תחילה דבר המוסכם לכל, ואח"כ יוכל ללמדו גם שאר דברים שלא היו מוסכמים עמו תחילה, וזהו שפתח שלמה המלך בדברים אלו שנראים פשוטים לכאן'.

ג. אבל י"ל עוד עפ"י המבואר לעיל, שהרי בפשוטו אדם צריך להזהר ולהזהיר בניו על דברים שיש יותר מקום שיכשלו בהם, אבל לדוגמא האם אדם לחשוב ולהזהר על דברים פשוטים לאיסור, וכגון על לצום ביום הכיפורים, או על חמץ בפסח.

והנה בפרשת שמות איתא 'ויקם מלך חדש על מצרים' (שמות א' ח'), ונחלקו רב ושמואל האם מלך חדש ממש, או שנתחדשו גזירותיו, כדאיתא בסוטה (דף י"א ע"א), ולכאורה יש להקשות לשם מה נחלקו, ולמאי נפקא מינה בזה.

והנראה לבאר עפ"י מאי דאמרינן לעיל בביאור ציווי התורה 'זכור את אשר עשה לך עמלק', שהמצוה היא שצריך לזכור שאדם יכול להגיע לידי דרגה כזו של 'אשר קודך בדרך', שכלם פחדו להלחם בישראל אחר כל המופתים שעשה ה"ת לישראל, ועמלק בא וקירר את כולם, וזהו שצריך לזכור כדי לידע ולהזהר שאדם יכול להגיע לכך.

וזהו גם מה שנחלקו כאן, דהרי במה שפרעה גזר על ישראל היה כפיות טובה עצומה, שהרי יוסף הצילנו בשנות הרעב, ואחר מיתת יוסף עשה גזירות כאלו על ישראל, וזהו שנחלקו דלמ"ד מלך חדש, אין צריך אדם לחשוך עצמו בכפיות טובה כזו, ולמ"ד נתחדשו גזירותיו, סבירא ליה שהיה אותו מלך, וא"כ אדם צריך לחשוך עצמו אף בזאת, ולהזהר מזה, [וכן ראיתי שכתב הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל, (בספרו דרש משה)].

וכן מצינו בפרשת ראה 'רק חזק לבלתי אכול הדם' (דברים י"ב כ"ג), וע"ש ברש"י (ד"ה רק), דהביא דיש מחלוקת אם היו שטופים בדם לאכלו, ולכך הוצרך לומר חזק, או שאף שהוא מאוס, מ"מ צריך חיזוק להמנע ממנו, וק"ו לדברים אחרים.

ועפ"ז יש לומר שזה מה שחידש שלמה בעצם אזהרתו, שגם על דברים פשוטים כאלו, צריך לחשוך ולהזהיר שלא להכשל בזה, ואדרבה זו היא החכמה, שצריך להזהיר גם מפני הדברים הפשוטים לאיסור.

ד. והמעין שם ימצא עוד, ששלמה אמר 'כי רגליהם לרע ירוצו, וימהרו לשפך דם' (משלי א' ט"ז), ופירש הגאון מלבי"ם, ששלמה בא ומזהירו שלא יתחבר עמם, כי לבסוף יהרגו גם אותו, ולא יאמר שקודם שיהרגוהו ירוש מהם, כי אדרבה ימהרו לשפך דם, ולכך ימנע מליילך עמם.

ובאמת שאין זה רק בחבורת רוצחים אלא בכל חבורה שנועדה לשם הנאה פרטית, הרי כל אחד דואג רק להנאתו הפרטית, ואינו דואג לכלל החבורה, וכל מה שנראה כדואג לשאר החבורה היא עד כמה שהדבר יוסיף להנאתו שלו, אבל אין לו שום ענין לטובת חבריו.

עוד כתוב 'לתאוה יבקש נפרד' (משלי י"ח א'), ופירש רבינו יונה שמי שרוצה לתאוה, הרי הוא נפרד מחביריו, כי הרי תאוה, היא שלו בפני עצמה, ואין זה שייך לחביריו.

וע"כ אין לתמוה כשיש חבורות אנשים שנועדו להנאתם הפרטית, ברגע שרואה שאין לו הנאה הרי פורש מהם, ואף מזיקם, [וזה רואים היום בכל המפלגות, שברגע שאחד מהם לא הצליח, הרי מטיל רפש בכל חבריו].

ה. כמו כן אף התחברות באופן זמני, עם חבורה רעה, יכולה לגרום נזק.

ובמסכת קדושין (דף ס"ו ע"א), איתא "מעשה בינאי המלך שהלך לכוחלית שבמדבר, וכיבש שם ששים כרכים, ובחזרתו היה שמח שמחה גדולה, וקרא לכל חכמי ישראל, אמר להם אבותינו היו אוכלים מלוחים, בזמן שהיו עסוקים בבנין בית המקדש, אף אנו נאכל מלוחים זכר לאבותינו, והעלו מלוחים על שולחנות של זהב, ואכלו, והיה שם אחד איש לץ לב רע ובליעל, ואלעזר בן פועירה שמו, ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך, ינאי המלך לבם של פרושים עליך, ומה אעשה הקם להם בציץ שבין עיניך, הקים להם בציץ שבין עיניו, והיה שם זקן אחד, ויהודה בן גדידיה שמו, ויאמר יהודה בן גדידיה לינאי המלך, ינאי המלך רב לך כתר מלכות, הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן, שהיו אומרים אמו נשבת במודיעים, ויבוקש הדבר ולא נמצא, ויבדלו חכמי ישראל בזעם, ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך, ינאי המלך הדיוט שבישראל כך הוא דינו, ואתה מלך וכהן גדול כך הוא דינך, ומה אעשה, אם אתה שומע לעצתי רומסם, ותורה מה תהא עליה, הרי כרוכה ומונחת בקרן זוית, כל הרוצה ללמוד יבוא וילמוד, אמר רב נחמן בר יצחק מיד נזרקה בו אפיקורסות, דהוה ליה למימר תינח תורה שבכתב, תורה שבעל פה מאי, מיד ותוצץ הרעה על ידי אלעזר בן פועירה, ויהרגו כל חכמי ישראל, והיה העולם משתומם, עד שבא שמעון בן שטח, והחזיר את התורה ליושנה".

ומשמע שקודם לכן לא היה ינאי אפיקורס, והרי כשהצליח במלחמה, הזמין לסעודה את כל חכמי ישראל, ומ"מ הגיע לאפיקורסות, ולהריגת כל חכמי ישראל.

אלא שביני לבני שמע את דעתו של איש לץ לב רע ובליעל, שעליו מייחסים את כל החורבן ההוא, [ובזמנינו אפשר להכשל בחבר רע, אף שאין מכירים ורואים אותו, אלא רק שומעים אותו, וד"ל].

ו. עצה לדעת על בן אדם היכן הוא אוהו, על ידי פליטות פה שלו, והיה אם נפלט מהפה דברים ראוים, דברי חכמה, ודברי רוחניים, שם הוא עולמו, וח"ו להיפך.

שיעורי צבא הלוי

פרשת ויקרא - זכור תשפ"ד

בדינא דפרשת זכור בקטן ובעיקר ברכות התורה

(מסכת ברכות דף ט"ו ע"א)

א פלוגתא המהרש"ל והב"ח, והכרעת הט"ז. **ב** קו' הפמ"ג בט"ז, ות"י, וקו' הפמ"ג בת"י. **ג** הוכחה לד' הפמ"ג מהתורה"ש. **ד** ד' הר"ן בנדרים, והקו' בזה, והת"י לפי קו' הפמ"ג. **ה** השיטות דפליגי על הפמ"ג, והת"י לפ"ז לקו' הפמ"ג בט"ז. **ו** הוכחה מהשו"ע ומהפוסקים דלא כהשי' הנ"ל. **ז** ההוכחה מד' המג"א דלא כהשי' הנ"ל. **ח** הת"י לד' הט"ז ע"פ המחזה"ש, דפרשת זכור שאני. **ט** קו' בעיקר ת"י הפמ"ג בט"ז, והת"י לזה. **י** ב"י בת"י לפי התרומה"ד, ודלא כהשעה"צ. **יא** קו' הגר"א על השו"ע בברכה"ת בנשים. **יב** ת"י הגר"י בשם הגר"ח. **יג** הת"י לפ"ז בד' הגר"א, והדחיה לזה מד' הגר"א. **יד** נידון אי הגר"ח קאי בשיטת התורה"ש דלעיל. **טו** קו' בשי' דפליגי על הפמ"ג.

פלוגתא המהרש"ל והב"ח והכרעת הט"ז

א. הט"ז (בס"י תרפ"ה ס"ק ב'), הביא דנחלקו המהרש"ל והב"ח האם קטן יכול לעלות לפרשת זכור, שדעת המהרש"ל דקטן לא יעלה למפטיר בפרשת זכור, וכתב 'ואף על פי שהש"ץ קורא בתורה, מה בכך, הא בעינן בר חיובא לעלות'. אולם דעת הב"ח, שקטן היודע למי מברכין בודאי שרי, אף אם הקטן עצמו קורא [בקול רם], ואפילו אי הקטן אינו יודע למי מברכין, מכל מקום יוצאין בקריאת הש"ץ, וכתב הב"ח "לא ידעתי למה לא יצא בקריאת הש"ץ פרשת זכור בקריאת ס"ת, דמאי נפקא מינה בעולה לספר תורה אם הוא קטן, עיקר החיוב שישמעו בקריאת התורה".

ובט"ז כתב להכריע דבקטן שאינו יודע למי מברכין, אין יוצאין ידי הברכה על ידו, וממילא אין יוצאין בקריאה, כיון דאין יוצאין ידי קריאה בלא ברכה, ולכך אין להקרות למפטיר לקטן, שאינו יודע למי מברכין".

קושיית הפרי מגדים בט"ז, ותירוץ, וקושיית הפמ"ג בתירוץ

ב. ובפרי מגדים (שם, במשבצות זהב ס"ק ב'), תמה על דברי הט"ז, דהרי הברכות אין מעכבות.

ותירץ הפרי מגדים דכל מה שהברכות אין מעכבות, היינו רק היכא שהברכה היא מדרבנן, אבל היכא שהברכה היא מן התורה הרי היא מעכבת, והרי דעת הרמב"ן (בספר המצוות), שברכת התורה מדאורייתא, ולכך הברכה מעכבת.

אולם הקשה בפרי מגדים שהרי ברכת התורה בציבור אינה מן התורה, כיון שכבר בירך בשחרית, ומה שמברך בקריאת התורה, אינה אלא מדרבנן, ושוב קשה דלא יעכב.

ומכל מקום כתב הפרי מגדים דהיכא שלא בירך ברכת התורה בשחרית, וגם קרא פרשת זכור בלא ברכה, לא יצא.

הוכחה לדברי הפרי מגדים מהתוספות רא"ש

ג. ובעיקר מה שכתב הפרי מגדים, דהיכא שהברכה היא מן התורה הרי היא מעכבת, מבואר כן בתוספות הרא"ש (ברכות דף ט"ו ע"א), גבי לא השמיע לאזנו, דאפשר דרק גבי קריאת שמע הוא דלא יצא, אבל תרומה משום ברכה הוא, וברכה דרבנן, ולא בברכה תליא מילתא.

וכתב בתוספות הרא"ש "אבל תרומה [משום ברכה, וברכה דרבנן], דאי עבד שפיר דמי, אבל אי היא ברכת תרומה דאורייתא, משמע דתרומתו אינו תרומה, דהברכה מעכבת ההפרשה, אף על גב דברכות אינן מעכבות, היינו משום דהויין מדרבנן אבל אי הויין דאורייתא מעכבות, ולא היא הפרשה".

ואמנם בעיקר דברי התוספות הרא"ש כבר הקשו, דמה צריך לזה שברכת תרומה היא דרבנן, דאף אי היתה מן התורה, וברכה מן התורה מעכבת, הרי כל העיכוב הוא בקיום המצוה, אבל חלות ההפרשה לא תליא בקיום המצוה, שהרי גם גוי יכול לתרום, [ועיין בספר תורת זרעים (מסכת תרומות פ"א מ"ב)].

ועכ"פ בדברי התוספות הרא"ש מבואר, דאילו ברכה היתה דאורייתא היתה מעכבת, והן הן דברי הפמ"ג, דלהסוברים שברכת התורה דאורייתא, הרי היא מעכבת.

דברי הר"ן בנדרים, והקושיא בזה, והתירוץ לפי קושיית הפמ"ג

ד. ובנדרים (דף פ"א ע"א), איתא "מאי דכתיב מי האיש החכם, ויבן את זאת' (ירמיהו ט' י"א), דבר זה נשאל לחכמים, וכו', שאין מברכין בתורה תחלה".

וכתב הר"ן (שם, ד"ה דבר), בשם רבינו יונה, "שלא היו מברכין בתורה תחלה, כלומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כל כך, שיהא ראוי לברך עליה, שלא היו עוסקים בה לשמה, ומתוך כך היו מזולזלין בברכתה, והיינו לא הלכו בה, כלומר, בכונתה ולשמה", ע"ש [א.ה. וב"יאר הבית הלוי (בפרשת משפטים),

דהם היו טוברים דלימוד התורה אינו מצוה מצד עצמה, רק עיקר מה שצריך ללמוד, הוא כדי לידע האידך ומה לעשות, והעיקר היא העשייה, ואמרינן במנחות (מ"ב ע"א), 'כל מצוה שאין עשייתה גמור מצוה, אין מברכין עליה, ומשו"ה לפי דעתם לא היו מברכין ברכת התורה, כיון דאינו גמור מצוה, עכ"ד, ועיין בקובץ קול התורה (קובץ מ"ט ע' ו' וז'), וע"ע בב"ח (או"ח סימן מ"ז), במה שביאר בחטאם].

ומבואר מדברי הר"ן שהוצרך לפרש למה נעשו כל כך, על מה שלא בירכו בתורה, ואם ברכת התורה מן התורה, וכל ברכה מן התורה מעכבת, ונמצא דברכת התורה מעכבת בעיקר קיום תלמוד תורה, אם כן חשיב כאילו לא למדו תורה, וע"ע, [א.ה. ובאמת יעייין בדבר אברהם (ה"א סימן ט"ז ס"ק א')], דכן כתב ע"פ התוס' רא"ש דלעיל, ועיי"ש עוד במה שהביא מהגר"א וסרמן זצ"ל, וע"ע בשיח השדה (שער ברכת ד'), דכ"כ].

אלא שהקשה בפמ"ג שהרי כבר בירך ברכת התורה בשחרית, ומה שמברך על קריאת התורה בצבור אינו אלא מדרבנן, [א.ה. וע"ע במגן גיבורים (סמ"ז סק"ח)], דכע"ז תמה, דהא אמרו ק"ש עם ברכתיה, ואנן קייל (ברכות י"א ע"ב), דאהבה רבה פוטר ברכת התורה, וכתב המגן גיבורים להוכיח מכאן דאין אהבה רבה פוטר ברכת התורה, רק במכוון לפטור באהבה רבה את לימוד התורה, אבל כשאינו מכוין רק לק"ש בלבד, ודאי צריך לברך שנית, וכיון שלא החשיבו את לימוד התורה להיות ראוי לברך עליה, ולכך הוי כמכוונין שלא לפטור ת"ת, עכ"ד, ובגוף הקו' ע"פ הפמ"ג, לול"ד, מריהטא דסוגיא היה נראה דלא מיירי בברכות קריאת התורה, אלא בברכת התורה דשחרית, דאותה לא בירכו].

השיטות דפליגי על הפמ"ג, והתירוץ לפי זה לקושיית הפמ"ג בט"ז

ה. ואולם בספר באר שבע (סוטה דף מ"א ע"א), ובשו"ת משכנות יעקב (או"ח סי' ס"ג), כתבו דברכת התורה ביחיד היא מדרבנן, אבל ברכת התורה בצבור היא מן התורה.

והוכיחו מלשון הירושלמי (פ"ז דברכות ה"א), "אמר ר' שמואל בר אבדימי, לא למדו ברכת התורה מברכת הזימון, אלא לרביס", ע"ש, וגם בפסוק דילפינן מיניה ברכת התורה 'כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו', דיעויין (בברכות כ"א ע"א), שהוא גם כן בצבור.

ועיין בספר תורת רפאל (או"ח סי' ב'), שהאריך בזה, והביא מהמדרש רבה פרשת וזאת הברכה דאיתא "אדם מישאל שעלה לקרות בתורה, אין מותר לו לקרות עד שלא מברך תחלה, מברך, ואח"כ קורא, משה בשעה שזכה לקבל התורה, תחלה בירך ואח"כ קרא".

וכתב התורת רפאל "ומזה נראה דהא דילפינן ממש דבירך קודם שקרא בתורה, היינו כשקורא בצבור, ולפי זה מה שבירך ברכת התורה בשחרית, אינו אלא ברכת התורה דרבנן, וכשבא אחר כך לקרות בצבור, צריך לברך מן התורה".

ועיין גם בדמשק אליעזר (סי' תרצ"ב סק"ח), שנקט כן בדברי הגר"א, דסבירא ליה כהירושלמי שמבואר שברכת התורה בצבור היא מן התורה.

ושוב אפשר לומר כמו שכתב בפרי מגדים בתחילה ליישב דברי הט"ז, על פי הרמב"ן, דברכה דאורייתא מעכבת, ולכך קטן שלא יודע למי מברכין, אין יוצאין כשעולה למפטיר זכור.

הוכחה מהשו"ע ומהפוסקים דלא כהשי' הנ"ל

ו. אמנם בשולחן ערוך (סי' קל"ט ס"ח), כתב "אפילו בירך ברכת התורה לעצמו, ותכף קראוהו לקרות בתורה, צריך לחזור ולברך, 'אשר בחר בנו', כשקורא בתורה, דמשום כבוד התורה נתקנה, כשקורא בצבור", ומקורו בדברי הטור (שם).

ומבואר שברכת התורה בצבור אינה מן התורה, אלא תקנה משום כבוד צבור, והרי אילו ברכת התורה בצבור הייתה דאורייתא, א"כ מהאי טעמא הוא שצריך לחזור ולברך.

ועמד בזה בשו"ת משכנות יעקב (שם), וכתב דהנך פוסקים סבירא להו שברכת התורה ביחיד היא מן התורה, ולכך הוצרכו לטעם זה דכבוד צבור, אבל אי נימא דברכת התורה ביחיד היא דרבנן, שפיר יש לומר דברכת התורה בצבור היא מן התורה, ומטעם זה פשוט שצריך לחזור ולברך, ע"ש.

ועכ"פ מדברי הפוסקים מבואר שברכת התורה שבצבור אינה מן התורה, וא"כ אין מקום לכל הנ"ל.

וכן עיין במשנה ברורה (סי' קל"ז ס"ק י"א), ובבאור הלכה (שם, ד"ה פרשיות), שמבואר שאין איסור לקרות בצבור בלא ברכה, ע"ש.

ההוכחה מדברי המגן אברהם דלא כהשיטה הנ"ל

ז. ועיין במגן אברהם (סימן קל"ט ס"ק ה'), שכתב "כתב באר שבע דף צ"ח, דברכה שלפניה הוי מדאורייתא ע"ש, ונראה לי דמכל מקום אם בירך על התורה שחריית, יוצא ידי חובה, ובצבור נתקנה משום כבוד צבור, כמ"ש ס"ח".

וכונתו לדברי באר שבע דלעיל, ומדברי המגן אברהם נראה שחולק ע"ז, דהא כתב דכל שבירך ברכת התורה שחריית יוצא ידי חובה.

וכונתו כפי הנראה דכל ברכת התורה מן התורה, ולכך כל שבירך בשחריית יוצא, ומה שחוזר ומברך על קריאת התורה בצבור הוא משום כבוד צבור, וכמבואר בשו"ע דלעיל (סעיף ח').

התירוץ לדברי הט"ז על פי המחצית השקל, דפרשת זכור שאני

ח. אבל יש לומר דהנה בפרי חדש (שם סעיף ח'), הביא את דברי באר שבע דלעיל, וכתב שזה טעות כיון שכל הקריאת התורה בצבור אינה מן התורה, אלא מתקנת חכמים, ואיך אפשר שהברכה עליה תהא מן התורה.

ועיין בתורת רפאל שם דאף שחזיב קריאת התורה מדרבנן, אבל מכל מקום אפשר שכשקורא בתורה בצבור, חייב בברכת התורה מן התורה.

אולם במחצית השקל (שם ס"ק ה'), הביא את דברי הפר"ח בלשון זה "דהא הקריאה בצבור הוא דרבנן, מלבד פרשת זכור, ואיך תהיה הברכה מן התורה, כ"כ פר"ח".

ואפשר שהכוונה לחלוק על הבאר שבע בכל קריאת התורה, כיון שהיא דרבנן, אבל בקריאת פרשת זכור שהיא מן התורה, שוב יש לומר שגם ברכת התורה שלה מן התורה.

ועפ"ז נמצא דעכ"פ ברכת התורה על קריאת פרשת זכור היא מן התורה, ושוב יש מקום לדברי הט"ז שהברכה מעכבת.

קושיא בעיקר תירוץ הפמ"ג בט"ז, והתירוץ לזה

ט. אלא שצריך עיון בעיקר מה שמבואר בפרי מגדים שאילו ברכת התורה דאורייתא, אם לא בירך לא יצא ידי פרשת זכור, שהרי מצות תלמוד תורה טעונה ברכה מן התורה, וא"כ אף כי נימא דלא יצא, היינו דלא יצא ידי מצות תלמוד תורה, אבל אכתי למה לא יצא ידי פרשת זכור.

והיה אפשר לומר דמצות זכירת מעשה עמלק, הרי היא דוקא בקריאת הפרשה שבתורה, ואם כן יש לומר דהואיל ועיקר דינה הוא בקריאת הפרשה, הרי יש לומר דדינה הוא בקיום מצות לימוד הפרשה, ולכך כל שלא בירך ברכת התורה שהיא מעכבת במצות הלימוד, ממילא דלא יצא גם ידי פרשת זכור, וזה דבר מיוחד.

אבל אכתי למבואר שבאמת ברכת התורה בעלמא היא מדרבנן, ורק ברכת התורה בצבור היא מן התורה, אם כן אם לא בירך, הרי אי אפשר לומר שלא יצא ידי לימוד תורה, שהרי לימוד תורה לעצמו, אינו טעון ברכת התורה מן התורה, אלא רק לימוד תורה ברבים, ואם כן אם לא בירך אי אפשר לומר שלא קיים לימוד.

ואולי יש לומר דכיון שקריאת זכור צריכה להיות בדרך לימוד ברבים, לכך צריך להיות בדרך קיום מצות לימוד ברבים, וכל שלא בירך ברכת התורה, לא קיים מצות לימוד ברבים, ומשום הכי לא יצא.

ביאור בתירוץ לפי התרומת הדשן ודלא כהשער הציון

י. אמנם כל זה אתי שפיר רק להמבואר בתרומת הדשן (סי' ק"ח), בשם הרא"ש (בברכות פרק ז'), והובא במג"א (סי' תרפ"ה), דמצוות עשה מן התורה לקרות פרשת זכור בעשרה.

אולם בשער הציון (שם ס"ק ה'), כתב שאין הכרח בדברי הרא"ש שמן התורה צריך לקרות פרשת זכור בעשרה.

והשתא בשלמא אם מן התורה צריך בעשרה, אם כן מן התורה צריך כאן לימוד תורה ברבים שטעון ברכת התורה מן התורה, אבל אם מן התורה אין צריך בעשרה, אם כן אי אפשר לומר שברכת התורה כאן תעכב.

דהא כל המבואר שברכת התורה כאן מעכבת, הוא משום שדין קריאה זו בעשרה, וממילא שצריך להעשות בדרך קריאת התורה בעשרה, שהברכה מעכבת בה, אבל אם מן התורה אין צריך עשרה, אם כן מן התורה אי אפשר לומר שהברכה תעכב, שלא יצא יד"ח בפרשת זכור.

קושיית הגר"א על השולחן ערוך בברכות התורה בנשים

יא. ובשולחן ערוך (סי' מ"ז ס"ד), כתב, שנשים מברכות ברכת התורה, ומקורו מספר האגור, ופירש המגן אברהם דהוא משום שחייבות ללמוד מצוות שלהם.

ובבאור הגר"א תמה על זה דמקרא צווח 'ולמדתם את בניכם', ולא בנותיכם, והיאך תאמר וצונו.

אלא דיש לומר ע"פ שיטת התוספות דנשים מברכות על מצוות עשה שהזמן גרמא, [א.ה. וכו"כ הבית הלוי (שו"ת סימן ו')].

אבל להסוברים שנשים אינם מברכות על מצוה שאינם חייבות בה, קשה היאך תאמר 'וצונו'.

תירוץ הגר"ז בשם הגר"ח

יב. ובחידושי מרן ר"ז הלוי (בהלכות ברכות), ביאר בשם הגר"ח, שברכת התורה אין הברכה על קיום המצוה דתלמוד תורה, רק דהוא דין בפני עצמו דתורה בעיא ברכה, וכדילפי' בברכות (כ"א), מקרא ד'כי שם ד' אקרא' וגו'.

ואם כן לא שייך כלל למצוה, ורק התורה עצמה טעונה ברכה, ואמנם נשים פטורות ממצוה דתלמוד תורה, אבל אינן מופקעות מעצם החפצא של תלמוד תורה, ולימודם הוא בכלל תלמוד תורה, ושפיר יש לברך על לימודם.

ועיין גם במנחת חינוך (מצוה ת"ל), שכתב על הא דנשים מברכות ברכת התורה, "ואפשר כמו ברכת המזון שאינן מצוות לאכול, רק התורה ציוותה שאם יאכל יברך, והיא מצוות עשה, הכי נמי כתבה התורה, מי שלומד, אע"פ שאינו מחוייב, מצוה עליו לברך".

התירוץ לפי זה בדברי הגר"א, והדחיה לזה מדברי הגר"א

יג. ובזה היה אפשר ליישב דברי הגר"א (סי' מ"ז ס"ד), שצריך לברך ברכת התורה על הרהור בדברי תורה, ודלא כהשו"ע (שם).

והקשו ע"ז שהרי בב"י (סי' תל"ב), כתב דלהכי אין מברכים על ביטול חמץ, כיון שהוא בלב, ואין מברכים על דברים שבלב.

וע"פ דברי הגר"ח יש לומר שאין ברכת המצוות על דברים שבלב, אלא דהתורה טעונה ברכה, וכל שיש לזה שם תורה טעונה ברכה.

אבל בדברי הגר"א עצמו שהקשה דהא נשים נתמעטו מתלמוד תורה, מוכח דהברכה היא על המצוה עצמה.

וגם מלשון הגר"א (בסעיף ד'), מבואר לא כן, שכתב על דברי השו"ע שאין מברכים על הרהור "דכאן מברך על המצוה, וכי ליכא מצוה בהרהור, והלא נאמר 'והגית בו', כו', ר"ל בלב, וכמ"ש והגיון לבי", ומבואר שהברכה היא משום המצוה.

נידון אי הגר"ח קאי בשיטת התורא"ש דלעיל

יד. וכל המבואר הוא על פי דברי התוספות הרא"ש, דכל שהברכה מן התורה הרי היא מעכבת, א"ש אם נימא שהברכה היא על המצוה.

אבל אם הברכה אינה על המצוה, אלא על חפצא דתלמוד תורה וכדברי הגר"ח, לא שייך שתעכב את מצות התלמוד תורה.

ואולי יש לומר דכמו כן לא חשיב חפצא דתלמוד תורה בלא ברכה, [אבל ע"ז אין מקור מדברי התוס' הרא"ש דלעיל, דאיירי בברכת המצוות].

קושיא בשיטות דפליגי על הפמ"ג

טו. אולם באמת שקשה מאוד דאיך אפשר לומר שקריאת התורה של צבור דאורייתא, דאם כן איך אפשר להעלות קטן לכל מפטיר.

והיה אפשר לומר דסגי בברכה שבירך העולה הראשון, אך אם כן קשה דהוא הדין בפרשת זכור נימא כן.

זולת אם נימא שכיון שהוא ספר תורה אחר, לא בירך גם על ס"ת זה, ואם כן כל היכא שקורין מפטיר בס"ת אחר, לא יעלה קטן, וגם מעיקר הדין קטן עולה גם לקרות ראשון.

ובאמת שבלשון הט"ז מבואר שלא הקפיד, אלא אם כן הקטן אינו יודע למי מברכין, אבל בקטן שיוודע למי מברכין, יכול לעלות כשגדול קורא.

וצ"ע דמכל מקום איך מוציא את הרבים בברכה, ואולי אין צריך כאן להוציא, אלא העיקר צריך שתהא ברכה על התורה, וכל שהיתה ברכה, אף שהיא של קטן מהני, זולת אם אינו יודע למי מברכין, שזו אינה ברכה כלל.

ואם כן אתי שפיר שהרי מה שקטן עולה לכל מפטיר, הוא רק בידוע למי מברכין.

אך אם כן נמצא שאין כלל נפקא מינה בין פרשת זכור לכל מפטיר, וצריך עיון בכל זה.

שיעורי צבא הלוי

פרשת ויקרא תשפ"ד

בדינא דעני שהביא קרבן עשיר

(מסכת יומא דף מ"א ע"ב)

א פלוגתת החינוך והרמב"ם, וקו' המל"מ. **ב** תי' השפ"א, והקו' לפ"ז ברמב"ם. **ג** ביאור האו"ש בגי' הגמ' בחולין. **ד** התי' לפ"ז לקו' ברמב"ם. **ה** קו' בד' האו"ש, והתי' לזה. **ו** הוספה לאו"ש גבי עולת יולדת, והדחיה לזה. **ז** ב' הוכחות לדחיה, דקרבן בפנ"ע הוא. **ח** ד' הגרי"ז. **ט** התי' לפ"ז בד' הרמב"ם. **י** היסוד בביאור פלוגתת הרמב"ם והחינוך.

אולם יש שגרסו בגמרא 'סלקא דעתך אמינא, הני מילי חטאת העוף, אבל עולת העוף אימר לא, קמ"ל".

והרשב"א בתשובה (ח"א סי' רע"ו), נשאל על זה, מאי שנא עולת העוף מחטאת העוף, והשיב שגירסה זו משובשת היא, [א.ה. עיין ברא"ש (שו"ת נוספות סימן י"ז), דכך כתב, וע"ע במרגניתא דרבי מאיר (למהר"ם שפירא, חולין שם, ד"ה מביום), במה שכתב ליישב לגירסא, וע"ע בשואל ומשיב (שו"ת מהדו"ק ח"א סימן רפ"ה, בא"ד אשר), וע"ש במה שהביא ששאלו בעל השו"ת בית יצחק, ובמה שתי' ויישב לגירסא].

ובאור שמח (פ"ז מהלכות מע"ש ה"ג, ובמילואים שם), כתב לבאר גירסה זו, על פי פירוש רבי אברהם אבן עזרא (ויקרא ה' ז'), דלהכי אמרה תורה שעני מביא גם עולה, לבד מחטאת כיון שבחטאת העוף אין אימורים למזבח, ולכך צריך להביא עולת העוף להקטירה על המזבח, [א.ה. וכ"מ בפ"י הטור, והחזקוני, וע"ע בתשב"ץ (ח"ב סי' כ"ב), ובתוס' בזבחים (צ' ע"א), ל"מ כן, וכן נקטו במושב זקנים (פ"ו פ"א), -הגרש"פ].

ולפי זה יש לומר דמאי דקא סלקא דעתך דעולת העוף כשרה בלילה, הוא דוקא בקרבן עולה ויורד, דהרי כל מה שמביא עולת העוף הוא כדי שתהא הקטרת אימורים, והרי הקטרת אימורים כשרה גם בלילה, ולכך קא סלקא דעתך דעולת העוף, שבאה בקרבן עולה ויורד, תהא כשרה בלילה, [א.ה. וע"ע באור שמח (הל' מע"ש פ"ד ה"ג), ובמילואים שם].

[ועיין בספר מקור ברוך (ח"א, בתולדות הגאון המחבר), שהובא שהגאון בעל מקור ברוך, מצא את הגאון בעל אור שמח, כשהוא בשמחה, ואמר לו שנתחדש לו עתה דבר נפלא לאמיתתה של תורה, ונתנמנם קצת, וראה בחלומו שבפמליא של מעלה יושבים גדולי עולם, ואומרים שחסר עתה מי שיכוין לאמת, ועמד הרשב"א ואמר, שבדווינסק יש רב אחד שכוין לאמת יותר ממני, והיינו בפירוש גמרא זו דחולין].

התירוץ לפי זה לקושיא ברמב"ם

ד. והעולה מדברי האבן עזרא והאור שמח, שכל מה שהעני מביא קרבן עולה, הוא רק כדי שתהא הקטרה, וכיון שליכא הקטרה בחטאת העוף, לכך מביא עולת העוף.

ולפי זה השתא אתי שפיר דעני שמביא קרבן עשיר יצא, ואף שכשמביא קרבן עשיר, אינו מביא קרבן עולה, מכל מקום אינו צריך להביא עוד קרבן, משום דבקרבת עשיר יש שם הקטרת אימורים, והרי כל מה שצריך קרבן עולה בעני, הוא משום הקטרת אימורים, ובקרבת עשיר איכא הקטרה.

[א.ה. וכן כתב האור שמח ליישב קושיית התוספות בחגיגה (דף ח' ע"א), דאיצטרך קרא דעולת העוף אינה באה מן החולין, ותיפוק ליה דעולה היא, דלהמבואר מיושב כיון דהוי השלמת החטאת, וכ"כ החתם סופר בחולין (דף כ"א ע"א), ויעויין עוד במנחת חינוך (בהשמטות למצוה קל"ז), ובהגהות האור שמח, ובשפת אמת (לקוטים לפרשת צו), ויעויין עוד במשך חכמה בפרשת מצורע (פרק י"ד פסוקים ל"א ונ"א), ויעויין במנחת חינוך (קע"ו), חידוש לגבי דעת בעלים, ויעויין עוד בדרך אמונה (פ"ו משמיטה ה"י), בבאור הלכה, לגבי ליקוח חטאת העוף מדמי שביעית, ויעויין בתוס' בזבחים (ח' ע"א), ובשיטה מקובצת (שם ח' ע"ב אות כ"א),

"והביא את אשמו לה', על חטאתו אשר חטא, נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת וכיפר עליו הכהן מחטאתו, ואם לא תגיע ידו די שיה והביא את אשמו אשר חטא שתי תורים או שני בני יונה לה', אחד לחטאת ואחד לעולה" (ויקרא פרק ה' פסוקים ו' ז').

פלוגתת החינוך והרמב"ם וקושיית המשנה למלך

א. נחלקו הראשונים גבי קרבן עולה ויורד, מאי דינא כשהעני הביא קרבן עשיר, דעת הרמב"ם (פרק י' משגגות הלכה י"ג), שהעני שהביא קרבן עשיר יצא ידי חובת קרבן, אולם דעת החינוך (מצוה קכ"ג), שהעני שהביא קרבן עשיר לא יצא ידי חובתו.

ובהגהות המשנה למלך (שעל ספר החינוך), תמה על דברי החינוך, ממשנה ערוכה בנגעים (פרק י"ד משנה י"ב), שמצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא, והובא במסכת יומא (דף מ"א ע"ב) [א.ה. וכן הקשה המנחת חינוך (שם, אות י"א), והגר"פ פערלא (בהגהות על ספר המצוות לרס"ג, מ"ע קמ"ד), כתב דדברי החינוך הם רק לכתחילה, ובדיעבד מודה החינוך דיצא, [ומ"מ הוא דלא כהר"ש (בנגעים שם), ודלא כהבאר שבע (כריתות כ"ח ע"א), דס"ל דיצא דמתני' לכתחילה הוא], וע"ע בערוך לנר (כריתות כ"ח ע"א, ד"ה והתניא), במה שכתב ליישב את קו' המשנה למלך, וע"ע בחידושי החתם סופר (שבת קל"ב ע"א), במה שכתב ליישב בזה].

תירוץ השפת אמת והקושיא לפי זה ברמב"ם

ב. והשפת אמת (ביומא שם, ד"ה גופא), כתב ליישב, דשאני קרבן מצורע, מקרבן עולה ויורד, שמצורע עשיר חייב ג' קרבנות, חטאת עולה ואשם, ושלשתן בהמות, ומצורע עני מביא גם כן ג' קרבנות, אלא שהאשם בהמה, והחטאת והעולה עופות, ובוה אש העני מביא קרבן עשיר יצא, כיון שלא גרע מחיובו אלא הוסיף עליו.

אולם בקרבן עולה ויורד, הרי העשיר מביא חטאת בהמה, ואילו העני מביא ב' עופות, אחד לעולה ואחד לחטאת, ונמצא שהעני חייב בקרבן שאין העשיר חייב, ולכך כיון שנתחייב העני בקרבן שהוא חטאת ועולה, ממילא לא יצא בקרבן עשיר, שהוא רק חטאת.

[ועיין בספר מועדים וזמנים (חלק ח' בהשמטות לסימן של"ו), מה שהובא מעשה שהיו כמה גדולי ישראל שדנו בקושיה זו, ושוב אמר בעל אמרי אמת שאינו מבין הקושיה, שהלא ליהודי חסר קרבן, והגאון ר' מנחם זמבא זצ"ל פירש דבריו כמבואר, שעני מביא ב' קרבנות, ואילו עשיר מביא רק קרבן אחד, וכתירוץ השפ"א דלעיל], [א.ה. וע"ע בחי' הגרמ"ז (להגאון ר' מנחם זמבא, סימן ל' ה'), דהביא כן בשם מו"ר זצ"ל, וע"ע בספר ראש גולה אריאל (ח"א ע' ש"כ ושכ"א)].

אולם לפי זה צריך ביאור דברי הרמב"ם דהיכי סבירא ליה שישא, והרי העני היה מחוייב להביא חטאת ועולה, והביא רק קרבן חטאת, והיכי יצא בקרבן העשיר, הא אכתי לא הקריב עולה.

ביאור האור שמח בגירסת הגמרא בחולין

ג. ונראה דהנה בחולין (דף כ"ב ע"א), יליף מהיקש, דעולת העוף דוקא ביום ולא בלילה, והקשו בגמרא דמ"ביום צוותו (ויקרא ז' ל"ח), נפקא, ותיצרו דאין הכי נמי שאין צריך קרא, וכדי נסבה.

דמשמע דלא כהאבן עזרא, וע"ע ברש"י כריתות (דף י' ע"ב), דמשמע כהאבן עזרא, ויעויין במקור ברוך (ח"א פרק י', וח"ב סי' ח'), -הגרש"פ].

קושיא בדברי האור שמח והתירוץ לזה

ה. אולם עדיין יש להבין, בעיקר תירוץ האור שמח, שהרי בעולת העוף, מלבד הקטרה יש בה גם מליקה, ומתן דמים, ובכל מקום הרי זה פסול בלילה, והיכי סלקא דעתך דאת עולת העוף יקריבו בלילה.

ובמסכת יומא (כ"ז ע"ב), איתא 'וכי יש לך עבודה שכשרה בלילה, ופסולה בזר, ולא והרי אברים ופדרים, סוף עבודה דיממא היא', [וכע"ז איתא שם לעיל (בדף כ"ב ע"א)].

ומבואר דמה שהקטרה כשרה בלילה, היינו משום שהיא סוף עבודה דיממא.

ועיין במחצית השקל (ס' תרכ"ג ס"ק ג'), דכתב "ורצה לומר אף על גב דהקרבנות הקרבן, היה צריך להיות ביום, מכל מקום כיון דעיקר מעשה הקרבן היה ביום, מותר לגמור שריפת אברים ופדרים בלילה, הוא הדין הכא, כיון דעיקר התפלה היה ביום, מותר לגמור לישא כפיו בלילה", [א.ה. וכבר כ' כן מהרי"ל, הו"ד בדרכ"מ, -הגרש"פ] ועיין עוד בזה באבן האזל (פ"ח ממע"ה"ק הי"ז), [וכתב שם דבזבחים (דף ס"ח ע"ב), נראה לא כן].

ולפי דברי המחצית השקל לו יצויר שמשכחת ליה מליקה ומתן דמים, שהם סוף עבודה, לכאורה גם כן היו כשרים בלילה, ולכך כיון שעולת העוף היא משום הקטרה של החטאת, אם כן כל הקרבנות העולה, היא סוף עבודה של החטאת, וזהו דקא סלקא דעתך דכשר בלילה.

הוספה לאור שמח גבי עולת יולדת והדחיה לזה

ו. והיה אפשר להוסיף על ביאור האור שמח, דהא יולדת צריכה להביא חטאת עוף ועולת בהמה, ולהמבואר אפשר לומר דגם עולת הבהמה היא במקום אימורים, שאין בחטאת העוף.

ולפי זה יש ליישב להגירסה בחולין בריווח, שההוה אמינא להכשיר בלילה, אינה רק על עולת עוף, אלא גם על עולת בהמה דיולדת, [א.ה. דהיינו דהא דאמר' דסלקא דעתך בעולת העוף דקריבה בלילה, העיקר הוא משום עולה, ונקטי' עוף משום קרבן עולה ויורד, ויש לדון בזה עוד].

אלא שיש לומר שביולדת יש לה גם חיוב של עולה בפני עצמו, ולא רק כדי להשלים את ההקטרה שחסרה בחטאת העוף, ורק בקרבן עולה ויורד הוא דאמרינן כן, שהרי עשיר מביא רק כבשה לחטאת ולא עולה, ואילו עני מביא גם עולה, ואם כן העולה היא רק להשלים את מה שחסר הקטרה בחטאת.

מה שאין כן ביולדת, מלבד מה שצריך להשלים את ההקטרה, יש גם חיוב להבאת קרבן עולה בפני עצמו, ולכך לא קא סלקא דעתך שיהא כשר בלילה.

ב' הוכחות לדחיה דקרבן בפני עצמו הוא

ז. ויש להוכיח כן, דהא התוספות בזבחים (דף ה' ע"א), ובתוספות בקדושין (דף י"ג ע"א), ובתוספות במנחות (דף ה' ע"ב), מבואר דאף שחטאת קודמת לעולה, אבל אם הביאה היולדת עולת העוף, לפני חטאת העוף, כשר, ואם כל מה שמביאה עולה הוא להשלים את האימורים שאין בחטאת, איך אפשר להביא קודם לחטאת, אלא על כרחך דקרבן בפני עצמו הוא.

[א.ה. עוד יש לדון דבתורת כהנים (דבורא דנדבה פ"א) איתא "להתיר מלוקת הכהנים, מאשי ה', אין להם אלא לאחר מתנת האישים", וצריך עיון דאין באכילת כהנים חטאת העוף מתן לאישים, ועל כרחך כהאבן עזרא, ומבואר דאסור לכהנים לאכול חטאת העוף, קודם שקרבה העולה, וצריך עיון מערכין (כ"א ע"א), דאין ממשכנים בעולת יולדת דרוצה ליטהר לקדשים, והא להמבואר אין לאכול את החטאת קודם שתיבא את העולה, ולכך ודאי תביא את העולה, ועל כרחך דיולדת שאני, ויעויין בחידושי ר' אריה ליב, (ח"ב סימן ל"ה), לגבי יולדת שמתה, דאין היורשים מביאים עולתה, לפ"ד האבן עזרא דאין צורך בעולה זו כשאין חטאת, וצריך עיון דמשמע דהאבן עזרא איירי גם ביולדת, -הגרש"פ].

עוד יש להוכיח, מהא דבכריתות (דף ט' ע"א), איתא גבי קרבן גר, שמביא בהמה לעולה, ואם מביא עוף, מביא שני תורים או שני בני יונה לעולה,

ואיתא שם 'להביא פרידה אחת אי אפשר שלא מצינו בכל התורה כולה, ומקשינן 'ולא, והתניא 'והקריבו' (ויקרא א' ט"ו), מה ת"ל והקריבו, לפי שנאמר בתורים 'והקריבו' (ויקרא א' י"ד), שומע אני האומר הרי עלי עולת העוף, לא יפחות משני פרידין, תלמוד לומר 'והקריבו', אפילו פרידה אחת, חובה מיהא לא אשכחן, והאיכא יולדת, דמתיא בן יונה או תור לחטאת, משום דאיכא כבש בהדה, ועיין שם ברש"י (ד"ה והקריבו), דכתב 'והקריבו, משמע קרבן שלם'.

דברי הגרי"ז

ח. ובחידושי מרן ר"ז הלוי (הל' מעה"ק פ"ד), כתב דמבואר מדברי רש"י, דקרבן שלם של עוף הוא דוקא שתי תורים או שני בני יונה, ומשום הכי קא סלקא דעתך דאי אפשר לידור קרבן של פרידה אחת, ורק דילפינן מקרא לרבות דאפשר להתנדב פרידה אחת, והוא קרבן מחודש בנדבה שאפשר להביא פרידה אחת.

אבל באמת גם למסקנא קרבן עוף שלם, היינו דוקא ב' תורים או ב' בני יונה, ולכך בקרבן חובה מביא דוקא שתיים, ומשום הכי בגר, אף שעיקר חיובו בהמה אחת, מכל מקום כשמביא מן העוף, צריך להביא שתיים.

ועיין שם שהביא עוד מהקריית ספר (פ"א מחגיגה), על מש"כ הרמב"ם שאפשר להביא עולת ראייה מהעוף, וכתב בק"ס 'והאי עוף, צריך לומר דהוי קן אחד, דלא מצינו בכל התורה להביא פרידה אחת חובה, כדאיתא בפרק ד' מחוסרי כפרה'.

התירוץ לפי זה בדברי הרמב"ם

ט. ובאמת שהרי בקרבן עולה ויורד, עשיר מביא כשבה, או שעירה, ואילו עני מביא ב' עופות, אחד לעולה ואחד לחטאת.

ויש לומר כהמבואר, דאין קרבן של עוף פחות מב', ולפי זה נמצא דלא חשיב שיש עליו חיוב עולה, אלא שיש עליו חיוב קרבן עוף, וחיוב קרבן עוף הוא בשנים דוקא.

מה שאין כן חיוב בהמה שהוא בהמה אחת, ואם כן שוב יש לומר דלא חשיב שבעני שמביא קרבן עשיר שמחסר קרבן, כיון שקרבן עוף הוא ב', ואילו קרבן בהמה הוא אחד, [ושוב לא קשיא, קושיית השפת אמת ברמב"ם].

היסוד בביאור פלוגתת הרמב"ם והחינוך

י. ובספר החינוך (מצוה תפ"ט), כתב, שבעולת ראייה מהעוף סגי בפרידה אחת, ולכאורה מבואר בדבריו שגם בקרבן חובה סגי בפרידה אחת, ואינו צריך ב' עופות, ואם כן שוב יש לומר דמה שעני מביא חטאת ועולה, דאינו משום שקרבן עוף הוא שנים, אלא שיש דין בפני עצמו לחיבו עולה.

ושוב יש לומר כמו שכתב בשפת אמת, שאם הביא קרבן עשיר חסר לו קרבן עולה שנתחייב בו, [אלא שכבר הקשו על דברי החינוך מהגמרא בכריתות דלעיל].

ועיין עוד באור שמח (פ"א מחגיגה ה"א), שכך כתב גם בדעת הרמב"ם, דכיון שמביא גם קרבן חגיגה, הרי זה מצטרף עמו, וכמו שאמרנו בגמרא גבי יולדת שמביאה עוף אחד לחטאת, ומצטרף עם עולת בהמה שמביאה.

ולפי זה נמצא שבאמת אין דין שקרבן עוף, הוא דוקא ב', שהרי מצטרף עם הבהמה, אבל עכ"פ נמצא שאי אפשר להביא עוף אחד.

ואם כן שוב יש לומר דלא חשיב שחסר לו קרבן עולה, אלא שכל עצמו של הקרבן עולה שמביא העני, הוא משום שאינו יכול להביא רק עוף אחד, ולכך יכול להביא קרבן עשיר אחד, משום דלאו עוף הוא, ואתי שפיר שיטת הרמב"ם, [וע"ע במשנת חיים (לחגיגה סי' כ"ג), וע"ע בשו"ת בנין שלמה (סוף סי' א')].

[א.ה. הקשה השפת אמת (זבחים ס"ה ע"ב), והמנחת חינוך (קמ"ד), בהא דתנן לגבי עולת העוף וחטאת העוף, שאין אכילה והקטרה מצטרפין, והרי בחטאת העוף ליכא הקטרה, ובעולת העוף ליכא אכילה, וביד בנימין (זבחים ס"ה ע"א), הביא דהאור שמח תירץ לשיטתו, דחשיב חד קרבן [צ"ע מהאור"ש (פסה"מ פ"ג ה"א)], וכן השיב מרן הגר"ח קנייבסקי [צוק"ל יתכן דחטאת העוף ועולת העוף באין יחד, וצ"ע], וכן תירץ בצפנת פענח (תנינא עמוד ע'), -הגרש"פ].

זכרונות מגדולי ישראל

בימי הפורים

פורים תשפ"ד

בצילו של מו"ר רה"י הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל

זכרונות שבפורים בשנת תשנ"ד, הייתי אצל כבוד מו"ר הג"ר דוד פוברסקי זצ"ל, וראיתי יושב לבדו בבוקר, ואוכל סעודה בפורים, ולפניו פתוח ספר של הסבא מקלם.

והיה אז נראה לי הדבר תמוה שכך נראית שמחת פורים, ולאחר זמן הבנתי שהוא שמח בכך לא פחות מכל אחד אחר שעושה דברים אחרים השמחים, וכי צריך דוקא לעשות שחוק וכדו' כדי לשמוח, והרי הוא שמח בזה שמעין בדברי הסבא מקלם.

בצילו של מו"ר המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל

זכרונות שבפורים אצל המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, היו מוזגים אצלו יין, ואומרים לו לחיים, והיה אומר לפעמים איזה הערה, או שבח, או בקורת.

וזכרונותי שבשנת תשל"א, בפעם האחרונה שעשו כן, שניגש אליו הג"ר יצחק אדלר זצ"ל, ואותה שנה היה מתפלל לפני העמוד, ואמר שמתפלל יפה.

וגם ר' משה דוד ליפקוביץ ניגש, ואמר שהוא מזכה הרבים, שאוסף את הספרים בבוקר, ומניחם במקומם. ואמר שיחה בענין 'פתחו לי פתח כחודו של מחט', ודיבר על מה שמגיעים לתפלה ב'ישתבח'.

ואחר כך בחור א' ביקש ברכה, ונזף בו ואמר, 'ברכה ברכה, לערנט מוסר'.

ואחר כך סיפרו על בחור שהיה מחשובי הישיבה, והיה מאורס בשידוך עשיר, ונזף בו ואמר לו אתה חושב שאתה קיבלת כסף, לא כן אלא הכסף קיבל אותך, והיה פלא שלחתן ובפורים שהוא זמן שמחה, דיבר אתו קשות, ואני הכרתי את אותו בחור שהיה מצויין ביותר, ואחר כך היה תלמיד חכם גדול, וחשבתי שאפשר שבגלל נזיפת המשגיח, הגיע לדרגתו, שהיה ירא כל ימיו ממה שאמר המשגיח.

וגם היה בחור אחד שלא היה מונח בלימוד, והמשגיח לא הכירו, אך כשניגש אליו, אמר לו המשגיח 'האם אתה מתייגע בלימוד'.

בצילו של הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל

זכרונותי כשהייתי אצל הגר"ח שמואלביץ זצ"ל בשושן פורים, וביקשו ממנו ברכה, היה אומר תברך אתה אותי, ואני אענה, 'וכן למר'.

ואפשר שלא היה לו כח לברך, או שברכה מועלת לפי כמה שהאדם רוצה לברך את השני, וע"כ אמר כמה שאתה רוצה לברך אותי, גם אני מברך אותך.

ממו"ר הגאון רבי משה דויטש זצוק"ל

מעשה בנערוטי כשהייתי כבן י"ג, ולמדתי בישיבת תפארת ציון, והיה ויכוח בין התלמידים אודות תכנית לפורים, וגם אני הייתי מעורב בזה, ואמר לי מו"ר הג"ר משה דויטש זצ"ל, מה אתה שייך לזה הרי לך יש מחברת חידושי תורה, ושאלתי אם הרב חושב שאכתוב חידושי תורה בפורים, ואמר לי איני יודע, אבל אתה כותב חידושי תורה, אם כן מה לך ולהם.